Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 9.2.2023 KELLO 9.00
PNE 1/22vp eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan vaalisäännön 8 §;n muuttamisesta

Aluksi pieni havainto lausunnon taustasta.

Puhemiesneuvoston ehdotuksessa on kohtia, joissa on muun ohessa kysymys myös perustuslain vaatimuksista.ja valtioelinten suhteista Tällaisissa kohdissa, kuten järjestelyissä, jotka koskevat edustajan toimen keskeytymistä Euroopan parlamentin jäsenenä toimimisen vuoksi tai kansanedustajien valtakirjojen tarkastusta, voidaan kai hyvin ajatella , että myös eduskunnan ulkopuolisilla henkilöillä voi olla esitettävänä hyödyllisiä näkökohtia. Valtaosa muutosehdotuksista näyttää kuitenkin koskevan asioita, joissa on lähinnä kysymys siitä, miten hyvin, minkälaisin tuloksin, jotkin säännökset toimivat eduskunnan arjessa. Tällaisten kysymysten selvittelyssä tarvittavaa tietämystä käytännöstä ei juuri ole ”talon” ulkopuolisilla.

- - - - - - -

Piuhemiesneuvoston ehdotuksessa pidetään aiheellisena selkeyttää TJ 57 §:n sääntelyä asian pöydälle panosta (s. 4). En ole pitänyt säännöstä erityisen epäselvänä. Varsinainen kysymys tässä kuitenkin on, halutaanko sulkea pois mahdollisuus, että asia voidaan TJ 57 §:n 3 momentin tilanteessa panna mahdollisen kannatetusta ehdotuksesta tapahtuneen pöydälle panon jälkeen useitakin kertoja pöydälle, jos eduskunta niin päättää. Momentia ehdotetan muutettavaksi niin, että tälllainen ”jos eduskunta niin päättää”- pöydällepano olisi mahdollinen vain kerran. Lisäksi momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä , että asia voidaan toisessa käsittelyssä panna eduskunnann päätöksellä kerran pöydälle ja lisäksi vielä sääännöstä, jonka mukaan ”asia pannan pöydälle johonkin lähinnä seuraavaan istuntoon”. Voitaisiin

ehkä ajatella, että mahdollisuus enempään kuin yhteen pöydällepanoon voisi olla joissain tilanteissa aiheellinen , vaikka otetaankin huomioon puhemiehen toimivalta poistaa asia päiväjärjestyksaestä ja keskeyttäää asian käsittely, ja että pöydällepaneminen pysyy riittävästi kontrollissa kun siihen tarvitaan täysistunnon päätös. Lähden kuitenkin siitä, että tehdyissä ehdotuksissa on asiantuntevati punnittu erilaisia eduskunnan päätöksentekomenettelyihin liittyviät käytännön tekijöitä.

Toinen muutosehdotus koskee edustajantoimen hoitamisen keskeytymistä Euroopan parlamentin jäsenenä toimimisen vuoksi.. Perustuslain 28 §:n 1 momentin mukaan edustajantoimen hoitaminen ”keskeytyy siksi ajaksi, jonka kansanedustaja toimii Euroopan parlamentin jäsenenä”. Eduskunnan työjärjestyksen 77 § koskee edustajantoimen hoitamisen keskeytymistä. Säännöksen viimeisessä virkkeessä todetaan edustajasta: ” Jos hän toimii jäsenenä Euroopan parlamentissa, hänen edustajantoimnsa keskeytyy silloin, kun hänen varaedustajansa valtakirja on tarkastettu.” Kun ei – lievästi sanottuna - ole oikein soveliasta, että keskeytymisajan määrittely työjärjestyksessä poikkeaa perustuslain määrittelystä, on työjärjestyksen kohtaa syytä muuttaa. Työjärjestyksen juuri lainattu virke varaedustajan valtakirjan tarkastuksen ajankohdan merkityksestä on virheellisenä - ja tarpeettomana – kokonaan poistettu ehdotuksessa. Samalla on säännökseen lisätty virke niiden tilanteiden varalta, joissa Euroopan parlamentin jäsenenä toiminut palaa hoitaman edustajantointaan kesken Euroopan parlamentin toimikauden tai mainitun toimikauden päätyttyä. Minulla ei ole näihin muutoksiin huomautettavaa.

Työjärjestyksen 2 §:n mukaan valtioneuvoston oikeuskansleri tarkastaa edustajien valtakirjat vaalikauden ensimmäisten valtiopäivien alussa ja hän tarkastaa myös myöhemmin esitetyt valtakirjat. Järjestelyllä on oma historiallinen taustansa, mutta sitä ei nykyisellään voida leimata eduskunnan asemaan sopimattomaksi sillä perustellaa, että oikeuskansleri tässä toimisi hallitusvallan edustajana tai ainakin hallitusvallan nimeämänä toimijana. Se, että oikeuskanslerin toimiminen valtakirjojen tarkastajana perustuu vain työjärjestyksen säännökseen, merkitsee samalla sitä, että koko järjestely nykyisellään on seurausta eduskunnan omasta päätöksestä. Periaatteellisesti merkittävä oikeuskanslerin tällaista tehtävää vastaan puhuva näkökohta tässä on kuitenkin se, että eduskunnan työjärjestyksen alaan säädöksenä (PL 52 §) ei oikeastaan kuulu valtioneuvoston oikeuskanslerin (virka)tehtävistä säätäminen. Jos tarkastustehtävän säätämistä työjärjestyksessä oikeuskanslerille ei

pidetä asianmukaisena, voitaisiin ehkä ajatella, että valtakirjojen tarkastus osoitettaisiin eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäväksi. Kun kysymys olisi eduskunnan valitsemasta ylimmästä laillisuudenvalvojasta, voisivat epäilykset työjärjestyksessä säätelyn sopivuudsta asiassa ehkä jäädä ainakin lievemmiksi kuin oikeuskanslerin kohdalla. En kuitenkaan pidä oikeuasiamiestä tässä hyvänä vaihtoehtona tarkastuksen suorittajaksi.

Ehkä tärkein syy on se, että ylimmän laillisuudenvalvojan valitseminen tässä uudeksi valtakirjojen tarkastajaksi viestittäisi ajatusta, jonka mukaan valtakirjojen tarkastuksessa on merkittävällä tavalla kysymys laillisuuden valvonnasta. Näinhän ei käsittääkseni kuitenkaan ole, vaan kyseessä on enemmänkin , jos sanat sallitaan, jonkin verran juhlamuotoinen sisääntuloseremonia. Ajatus kansanedustajiin kohdistuvasta valvonnasta lienee myös kaikkiaan varsin vieras oikeusasiamiehen viraston toiminnassa.. - Minusta ehdotus valtakirjojen tarkastuksen säätämisestä eduskunnan pääsihteerin tehtäväksi on niin riittävän juhlamuotoisuuden kuin käytännön sujuvuudenkin kannalta hyvin perusteltu.

- - - - - - -

Ehdotetuissa muissa säännösmuutoksissa on nähdäkseni kysymys niin teknisistä tai niin tarkkaa käytännön tuntemusta vaativista yksityiskohdista, että en pidä niiden enempää käsittelemistä tässä aiheellisena. Mainitsen niistä kuitenkin lyhyesti kaksi yksityiskohtaa tai piirrettä.

Työjärjestyksen 65 §:ään ehdotettu muutos koskee äänestystä PL 61 §:n 3 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetussa tilanteessa, siis siinä hyvin epätodenäköisessä tilanteesssa, jossa uuden pääministerin valitsemiseksi on suoritettu jo kaksi äänestystä , joissa kukaan ehdokas ei ole saanut yli puolta annetuista äänistä ja toimitetaan vielä avoimenna äänetyksenä uusi vaali, jossa valituksi tulee eniten ääniä saavuttanut henkilö. Nykysäätelystä poiketen nyt ehdotetaan, että tässä tilaisuudesssa, siis täysistuntosalissa ennen vaalin toimittamista, voitaisiin sallia keskustelu. Suhtaudun keskustelun sallimiseen epäilyksin, koska on selvää, että tällaisissa tilanteissa - jos niitä ylipäätään joskus on syntyäkseen - täysistuntosalin ulkopuolella on jo käyty monenlaisia keskusteluja, salissa käytävät keskustelut eivät enää juuri vaikuta äänestyskäyttäytymiseen, miten kukin äänestää tulee joka tapauksessa merkityksi pöytäkirjaan ja keskustelu salissa helposti jää puhumiseksi lehtereille.

Ehkä ehdotettu järjestely kuitenkin sisältää riittävästi pidäkkeitä, kun ehdotuksen mukaan ”eduskunta voi kuitenkin puhemiesneuvoston ehdotuksesta sallia keskustelun”.

Toinen vielä mainittava kohta liittyy oikesasiamiehen vaaliin. Työjärjestyksen 11 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan oikeusasiamiehen vaali suoritetaan, jos tehtävään on useampia (perustuslakivaliokunnan ”hyväksynnän” saaneita) ilmoittautuneita. Toisin sanoen. jos tällaisia ilmoittautuneita on vain yksi, hänet katsotaan ilman vaaalitoimitusta valituksi. Tähän lopputulokseen ei nähdäkseni ole huomauttamista. Minusta olisi kuitenkin asianmukaista, että jostakin, ei välttämättä säännöstekstistä, kävisi selväksi, että täysistunnon pöytäkirjaan tulee merkintä siitä, että tietty henkilö on tällä tavoin tullut valituksi (PL 38 §:n alku) eduskunnan oikeusasiamieheksi.

- - - - - - -